

בעזרת השם יתברך

מפתח ותוכן הענינים

**נדפס בדפוס הראשון שיצא לאור על ידי המחבר
ונשמט מהרבה דפוסים שנדפסו אחר כך והדפסנוה
כאן עם קצת תיקונים**

חלק ראשון

פרק א. – דף ב' עמוד א'

מבואר בו ענין בריאת האדם וחסר שעושה
הקב"ה עם האדם – רשם בצורתו שמותיו
הקדושים – כל אבר ואבר שברא באדם למה
משתמש – כל מה שברא בעולם ברא באדם –
פגם שעשה אדם הראשון בחטאו – ביאור
מאמר אחטא ואשוב – שיתרחק אדם מן
התענוגים – ילמוד במה שלבו חפץ יותר, גמרא
או דרוש או סוד שוודאי על זה נתגלגל, גם
במצוה שיצרו מנגדו יותר עליי, יתגבר לקיימה
כי זאת בא לקיים – מי שלא למד בבחרותו,
ובזקנותו תכפוהו הטרדות, יתקן הדבר על ידי
שירדוף לשמוע דברי חכמים, ויעסוק עם בניו

שילמדו תורה, או יתן לעוסקים בה ממונו כזבולון עם יששכר – מוסר לעשיר – מעלת אשה הכשרה – על מה נשתבח שלמה המע"ה – מעלת המגיע למקיים המצוות – ביד האדם לעשות החומר צורה, ולקנות מעלת חנוך ואליהו ואותם שמנו חכמים שנכנסו חיים בגן עדן.

פרק ב. – דף ט' עמוד ב'

כולל בו מעלות נח הצדיק ורשעת דורו – כמה מאריך הקב"ה עם הרשע כדי שישוב ואל ימות חייב – ביטול סברת כת המינין האומרים שברא הקב"ה את האדם להנקם ממנו חס ושלוש – גודל ענותנותו יתברך – שילמוד האדם ממדותיו כדי לעבוד לבורא – שיקנה אדם מדרגת המלאכים – ט"ו דברים המרחקים הגאווה – כמה תועלת מגיע לדכא ושפל רוח – תוכחת מגולה על השותים במזרקי יין – שלא יתגאה אדם שהקב"ה משפיע עליו מטובו – מעלת השפלים שממלא הקב"ה תאותם אף על פי שלא התפללו על זה – פסוק

ואנכי תולעת ולא איש – השפלות המגיע לגאה,
וכל ימיו מכאובים, והצער המגיע לו בחלייו.

פרק ג. דף ט"ז עמוד א'

כולל בו לימוד המוסר שילמוד האדם
מהמקריות הנופלים בגופו ליישר דרכיו – כיצד
יוכל האדם להתפאר ביופיו ולהתגאות
בממונו, וכן בכל המדות הנראות רעות
לעשותם על צד ההיתר שיקבל שכר עליהם –
לימוד מוסר מיום שעבר – שיכול להכין כל
טוב לנפשו על ידי מחשבה – שלא יבעוט
מנסיונות או יסורין הבאים עליו, וילמד
מאברהם אבינו עליו השלום.

פרק ד. – דף י"ט עמוד א'

כולל בו שיזכור האדם החסדים שהקב"ה עשה
עמו מיום שנוצר ועד עתה – ירתת ויחזור
לאחוריו מלחטוא לו – דברים נכוחים שיביא
לפני הקב"ה כדי שיכפר לו – ענין עצה שיכח
החוטא בנפשו – לעשות ענויים מקבילות לתקן
אשר עיווה – לימוד מדור המבול ומסדום

חסדיו יתברך – אמונת יום דין וחשבון מעכב לאדם מלחטוא – דברים שיחשוב אדם בדעתו כדי לבטל יצרו – שאין לו לאדם להתהלל כי אם להדמות עצמו ליוצרו – גם שלעולם ישים האדם נגד עיניו העתיד בהווה – כמה דברים של אוי ואבוי לאדם – כמה דברים שאשרי לאדם.

פרק ה. – דף כ"ג עמוד א'

כולל בו נחמה על המתייאשים מחייהם – ז' תשובות על מה עשה אלקים ככה בעולמו לברוא עניים – ענין כמה מצות מקיים האדם בכל יום ויום והוא חושב שאינו מקיים – תנחומים לעני ואביון – מוסר על מי שמשתדל לתת בתו לעם הארץ בעבור שאביו עשיר – מעלת בן עני החכם – ענין הצת אשה הרעה בענינים אלו – ענין נשואי יצחק ברבקה – ענין החטא הגדול מהחפצים למות מתוך צערם ודוחקם – צריך להיות אדם שמח תמיד בזוכרו איזה מצוה מקיים – ענין דופי הבטלה.

פרק ו. – דף כ"ח עמוד ב'

כולל בו המקריות הבאות על האדם מדופי הזמן – ענין שבגדולי הדורות נמצאו בהם ממקריות הזמן, בלתי נאמן, כדכי שאם יקרה מהם לדורות הבאים אחריהם יקחו נחמה עמהם כי לא טוב הוא מאבותיו – משל למי שהי' חייב לאוהבו – שיש כת אנשים שסוברים שכיון שאין מכין לשום אדם, ואין מחרפין ואין מגדפים ומתעסקים כל היום במלאכתם ומתפללים שחרית ומנחה וערבית ובאים לביתם ואוכלים וישינים שעם זה קונים עולם הבא ושכר גדול מוכן להם – ענין מי הוא הנקרא טיפש, ומי הוא הנקרא שוטה וכו' ומי הוא פקח, ומי הוא חכם – אופן להציל ממוקשי מות – ענין איך נשלם האדם על ידי קיום המצות מכל מה שחסר ממנו – ענין מרקחת לרפואת נפש – ענין למה אסר לנו הקב"ה מה שאסר – ענין שלמדנו תשובה מהקב"ה – תוכחה ממלחמת יצר הרע עם האדם – ענין מי שמתודה אין דינו מסור אלא

בידו של הקב"ה לשוב לו – ענין שלא יאמר האדם עדיין יש לו זמן לשוב מחטאיו.

פרק ז. – דף ל"ה עמוד א'

כולל כתר מלכות של ה"ה מהר"ר דוד בן זמרא – תוכחת מוסר של רבי יהודה החסיד – מרגניתא דבי רב – איזהו בן העולם הבא – זכרון יום המות.

פרק ח. – דף ל"ח עמוד א'

כולל בו לעשות אופנים להבריח אדם יצרו – משל למי שנטע כרם – משל הקונה עבד – ויכוח אדם עם אבריו וגידיו – קישוט האברים עם המצוה – העונש המגיע לאברי החוטא – גוף האדם היכל ה' הוא – ענין שאל יבטח האדם שלא יגיע לו עונש על שנשמתו מתחת כסא כבוד חצובה – ענין העונש המגיע למרגיזי אל – ענין הרשע מתחזק ברשעתו בראות שאין מגיע לו רע כשחוטא, וגם בראות צדיק במצור ובמצוק – ענין שישים אדם עיניו חסדיו יתברך שמו עמו בעבר ובהוה – העובד את בוראו

אחרים נלחמים עם קטרוגיו והדבר בהפכו –
ענין הרוצה מנוח – לנפשו כיצד ימצאנו.

פרק ט. – דף מ"ג עמוד א'

כולל בו תחינה שיסדדר החוטא לפני הקדוש
ברוך הוא – שבעה מדורי גיהנם – ענין אש של
גיהנם – סיפור מגדולותיו יתברך ע"ד אלפא
ביתא – שיתפלל האדם להקב"ה להכניע יצרו
שלא לחטוא לפניו אף על פי שלא יהי לו שכר
– לימוד מן השמים ואילני הארץ שאין להם
שכר ואין משנין את תפקידם – סיבת בריחת
הרשע מלשמוע דברי תורה – פסוק כי אראה
שמידך מעשה אצבעותיך – באור משנה אוי
להם לבריות מעלבונה של תורה – טענות היצר
לאדם כדי להחטיאו – ענין הצער המגיע לעני
ביום ו' לבקש להוצאת שבת בימי החורף ויום
סגריר – מוסר לעשיר שילמוד מהעני – גם
ישים החוטא נגד עיניו כל מקריות הרעות
שאפשר להיות בעולם הנפסד – ענין יעקב עם
יוסף.

פרק י. – דף מ"ט עמוד א'

כולל בו ראיי לסתור על מאמר הרשעים האומרים הקב"ה וותרן – טעם למה הקב"ה מוותר לאדם עד שלשה ולא עד ד' עונות – ענין צדדי ההיתר שמבקש היצר לאדם כדי להחטיאו – החוטאים מתחלקים לעשרים כתות, וסתירה לכל אחד ואחד – כלל להכיר את הרשע – ענין התורה נקראת מאכל וכן העבירה – ההפרש בין מאכל למאכל – ענין מ"ד אוי על המחליף טוב ברע.

פרק יא. – דף י"ג עמוד ב'

כולל בו שילמוד האדם מיום הגשם – הצער שיגיע לו בהולך מן העולם – ענין כיצד עם התורה ניצול מכל צרה – משל נאה על תלמידי חכמים עניים – ענין כל זמן שמתפרק הגוף מתגדל אור הנשמה, נמשל לסכרין – ענין כשמבזין תלמיד חכם אם הוא עני או בעל מוס ומשל נאה על זה – ענין עמי ארצות שמתחרטים לשעבר על שלא עסקו בתורה –

ענין כראות תלמיד חכם עם הארץ שאינו מכבד לומדי תורה לא יחניף לו – ענין כראותם נשי עמי הארצות שאין מכבדין החכמים לבעליהן משתדלות עם בניהם שילמדו התורה – טעם למה עמי הארצות שונאים תלמידי חכמים וסתירה לסברתם – ענין עמי הארצות חסידים וסיבה על שהם חסידים – מעלת חכמת החכמים ודברים סגוליים – ענין יוסף הצדיק באומרו לאחיו על תרגזו בדרך – תיקון לעם הארץ.

פרק יב. – דף נ"ז עמוד ב'

כולל בו סדר הנהגת העולם בסדר הנהגת האברים – יחשוב אדם בלבו הבזיון המגיע ביום הדין – ילמוד אדם לעבוד לבוראו ממה שאינו רוצה לעצמו – כשאדם חפץ לעסוק בתורה או לעשות מצוה מזדמנין לו מונעים הרבה – עצה להבריח היצר מעליו – דבר המועיל לביטול היצר – הסיבה כשאין אדם יכול לבטל יצרו בשום דבר סבת השתרשות הגאווה – טעם הגאווה שמביא לאדם לעשות

מה שלבו חפץ – הסיבה העיקרית שהרשע מתחזק בטומאתו – ענין הלוחם משלים וכו' – ענין לידע מי נתגלגל בגלגול ראשון בבהמה או חי' וכדומה – משל מהזכוכית לבנה שממשיך האש מלמעלה למוד מהשבטים הקדושים לטהר אדם מעשיו.

פרק יג. – דף ס' עמוד א'

מבואר בו הדברים שיתנהג בהן האדם להכניע לבבו הערל – הנהגות של רבינו אשר – עוד קל"ב הנהגות

פרק יד. – דף ס"ה עמוד א'

מבואר בו כ"ו דברים שיעשה אותם האדם וחי בהם ונכללים בהם דברים הרבה ויתבאר פסוק עונותיו ילכדונו את הרשע – פסוק ברית כרתי לעיני – פסוק אל תהי בסובאי יין – פסוק כי בעד אשה זונה עד ככר לחם – פסוק בית ישראל יושבים על אדמתם – פסוק ויבואו אל הגוים אשר באו שמה – פסוק וזכרתם את דרככם הרעים – פסוק ויבואו המצורעים

האלה – פסוק אבותינו חטאו ואינם – פסוק
אולת שמחה לחסר לב – פסוק מה אנוש כי
תזכרנו – פסוק לב חכם לימינו – פסוק ולרש
אין כל כי אם כבשה – פסוק אור צדיקים
ישמח – פסוק אשרי האיש אשר לא הלך –
פסוק למה יתן לעמל אדר – פסוק כי חיים הם
למוצאיהם – פסוק אגר בקיץ בן משכיל –
פסוק שש הנה שונא ה' – פסוק שאול ואבדן
נגד ה' – פסוק פוקד עוון אבות – טעם אומרו
והאלקים נסה את אברהם ואינו אומר ליצחק
– פסוק רודף צדקה וחסד – פסוק חנוך לנער
על פי דרכו – פסוק על מה תוכו – פסוק אל
תקנה באנשי רעה, הנמשכים – ענין גלגולים
בבהמה וכדומה – פסוק לתאווה יבקש נרדף –
ענין יסתכל האדם בפרעה שהקשה ערפו
ונלקה.

פרק טו. – דף ע' עמוד א'

מבואר בו ויכוח הנפש עם הגוף – ויכוח הגוף
עם היצר – ענין הפטירה – תפילה שירגיל בה
האדם בכל יום – ויכוח אדם עם האדמה,

ותשובת האדמה לו – שאין שליטה לארץ
לבלות גוף הקדושים.

פרק טז. – דף ע"ג עמוד א'

מבואר בו צוואת ר"א הגדול להורקנוס בנו –
עוד פ"ג אזהרות שסידרת.

פרק יז. – דף פ"א עמוד ב'

מבואר בו הדרכית הבנים קטנים בדרכי ה' –
הנזק המגיע מהגאווה – מעלת הענוה – איך
החיים נמשכים מהענטה – מקריות יום
המיתה – ענין מליץ טוב לאדם – ענין מעלת
העבד בעבור היותו עבד – ענין חבוט הקבר – ז'
דינין שעוברים על האדם – ביאור בפסוקים
ואלה המשפטים עד סוף הענין.

פרק יח. – דף ס"ז עמוד א'

מבואר בו תחנה להקב"ה – גודל חסדו בעולמו
– מגיד בשפלות ופחיתות האדם – מקצת
שבחו יתברך – בקשה מהקב"ה שהוא יטהרנו
ויקרבנו אצלו – תערומות האדם במזלות

וכדומה ואחר כך רואה שאין לו מקום עם מי להתרעם – שאין אבר באדם שלא הכעיס בו לבוראו – דיני האדם ותולדותיו ופעולות הנפש והרוח והמלבוש שמתלבש הנפש לעמוד בגן עדן – ענינים אחרים רבים – ענין הרוחות הנכנסות בגופות – מעשה בעשיר שהי' מגלח פאות זקנו – מעשה בנפש שנכנס בשור ובא אל בנו בחלום.

פרק יט. – דף צ' עמוד א'

מבואר בו לבקש רפואה בדמים קלים כיון שחולי הנפש כחולי הגוף – בו ו' סגולות לרפואות הנפש – מסורה ג' ונשמע – ענין עון הגזל – עיקרי התשובה עשרים – תיקוני העבירות והדברים השייכים לבעל תשובה – מליצת מטטרו"ן – ענין לתלמיד חכם שחטא במקום סיגופים יעסוק בתורה – העולם נמשל לים סוער ונשמת אדם כתל שעומד עליו – צריך שלא להכביד התשובה לכל שואל אותה – הכל הולך אחר ההרגל וענינים הקלים והכבדים לתשובה.

פרק כ. – דף צ"ה עמוד ב'

מבואר בו לקנות שלימות הנפש לא יזוז מדעתו לחשוב באחרית כל דבר ויראה כי הבל הוא – יחשוב דבצאתו מן העולם אינו מוליך עמו שום דבר – ענין שאחר שחוטא האדם אינו יכול למצוא להקב"ה כי אם אחרי יגיעה רבה – חמשה דברים יתן האדם בלבו – דברי מוסר הנוגעים ללב האדם – מה שרואה הנפש בצאתה מן הגוף – שלשים וששה דברים מספר אזהרת הקדושה להרחיק האדם מן העבירה – רמז נכון על פסוק שמן זית זך כתית למאור.

פרק כא. – דף ק' עמוד ב'

מבואר בו שידמה אדם עצמו כאילו מוטל מת ועושים לו כל צרכי המת וכיצד אשתו ובניו בוכים עליו והולכים אחריו עד הקבר, וכיצד נפשו ראה בבזיון הגוף, וכיצד חוזרת מהקבר לבית ומהבית לקבר, וכיצד נמסרת ביד הדינין אותה וירגז ולא יחטא – מאמר יזכור לו יום המיתה – ענין נורא דרך ודוי ותחינה לפני

הקב"ה בכל אבריו והרגשותיו – דרך אלפא ביתא ותשר"ק וא"תך ב"ש מספורי מקצת הילוליו של מקום והשיר שאומרים בכל יום בכסא הכבוד – תפילה קצרה מחכם אחד – עצת הכליות לאדם – ענין נורא שיאמר אדם לפני המקום בחייו דרך תנאי – ענינים לביטול הכעס – תיקון בכלות לכל העבירות – ענין בפרשת ויקהל למה הזכיר שם שבת – ענין שידע האדם דההבל היוצא מפיו כמה כח בו להרע או להטיב.

פרק כב. – דף ק"ה עמוד א'

מבואר בו שילמוד האדם מוסר מהאילנות וצמח האדמה – ביאור פסוק אסוף אסיפם נאם ה' – כדי שיוכל לבא בניצוח עם יצרו ידמה עצמו לאבן יקרה – ביאור מאמר מה דסאני לך וכו' – גם מבואר לימוד מוסר מכל הנבראים כנזכר שם – גם שלא יקבל בעיני האדם איזה דבר חידוש שחידש בתורה אפילו קטן ויעלהו על הספר בדיו פן ענוש יענש, שם מבואר התועלת הנולד מחידוש אפילו קטן –

ענין עשר ספירותיו יתברך נכללו בדי' אותיות שמו הגדול – מעלת האדם שבעבורו נבראו כל הנבראים – ענין שמכל הנבראים יש לאדם ללמוד לעבוד לבוראו – מעשה בחסיד – ענין דבקותו של חור עם הקב"ה, וענין פרו של אליהו וכו'.

פרק כג. – דף ק"ח עמוד ב'

מבואר בו י"ז תנאים שיזהר באדם בהם בכל מצוה ומצוה לעשות כהלכתה – כמה מוסרים שהביאם הרוקח בהקדמתו – מה שכבד בעיני האדם קיום המצות הוא פתוי היצר – אין טורח בעשיית המצות כי מן השמים מסייעים אותו – ביאור פי' אדם כי יקריב מכם קרבן לה' – ענין כל אי' חייב לקיים מהמצות מה שיכול לקיים – להבין אדם קצת במה פגם בגלגול ראשון שבא בזה העולם – ענין בתלמיד שהיו שואלים במה היית נזהר – מאמר אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ אם במקרא אם במשנה.

ת.ו.ש.ל.ב.ע.